

Hozzászólás az előjegyzési kölcsönzéshez

Ha egy idegen, mondjuk 1953. február 16-án bevetődött a bajszentistváni kis fiókkönyvtárba, meglepő dolgot tapasztalhatott: Az érdekes, nem a zsidongó gyerekhad — hiszen nélkülük az ország egyetlen népkönyvtári kölcsönzőóráját sem lehet elképzelni —, hanem egy gyűrött papírlap a kölcsönző asztalán. Többen körülállták az asztalt és egymásután írták fel nevüket a papírra. Az egyik fiú pedig, akinek a kezében az »Egri csillagok« volt, megkereste nevét a lista elején és kihúzta. Azért húzta ki, mert a könyvet visszahozta. Itt ugyanis az a szokás, hogy az Egri csillagokat, amely kötelező olvasmány is, meg jó olvasmány is, a feliratkozás sorrendjében kapják az olvasók. Az íven azon a bizonyos februári napon már 25 név sorakozott egymás alatt. Ma éppen a tizenharmadik olvasó hozta vissza az elolvasott könyvet. A csodálatos az, hogy a gyereksereg nem tépte ki türelmetlenül a nagyon várt könyvet a boldog tizennegyedik kezéből, hanem természetesnek vette a sorrendet, amelynek betartására az aláírással kötelezte magát.

Nyugodtan tarthatja bárki primitívnek ezt a sajátos »bajszentistváni« előjegyzési rendszert. Mégis a bajszentistváni úttörő, amikor az ő neve kerül sorra, ugyanazt érzi, mint a Szabó Ervin Központ tudományos igényű olvasó kutatója, amikor ajtaján bekopog a postás és kezébe adja a levelezőlapértékesítést, hogy átveheti a számára félretett forrásmunkát. Mindkettő bizonyára úgy értékeli aényt, mint a könyvtár figyelmisségét, amellyel segítségére volt, igényét tekintetbe vette. Mert a könyvtár így csinálhat a kényszerből nevelő eszközt: Ha kevés a példány bizonyos műből, a sorrend megállapítása és pontos betartása türelemre, más jogos igényeinek tiszteletben tartására is tanítja az olvasót.

A legtöbb könyvtáros azt vetheti itt közbe, hogy az is előjegyzés, amikor félre rakja a legjobb könyveket a »pullt alá« egy-egy régi olvasójának. Ez igaz, azonban mégsem előjegyzés, mert a könyvtáros emlékeztetere épül, másrészt indokolatlan kiváltságokat teremthet. Az igazi előjegyzés a szervezettségen alapul.

Úgy látszik, hogy az előjegyzések megszervezése, rendszeressé tétele komolyan foglalkoztatja már a vidéki könyvtárain-

kat is, mint azt Szőlőssy Tibor miskolci könyvtáros cikke bizonyítja A Könyvtáros legutóbbi számában. Ez a cikk leírja azt is, hogyan történik az előjegyzés lebonyolítása és az olvasó értesítése náluk, hallgatólág feltételezve, hogy az olvasók ismerik a miskolci megyei könyvtár rendszerét. Azonban még a megyei könyvtárak kölcsönzési rendszere sem azonos mindenütt. Több helyen (mint valószínű Miskolcon is), az olvasók személyi lapjai a lejáratú napok szerint vannak rendezve, a könyvkártyák viszont különön, az írók betűrendje szerint, mutatószerűen. A legtöbb megyei könyvtárban viszont a könyvkártya benn marad a személyi lapban (tasakban) és együtt kerülnek lejáratú sorrendbe. Ugyanez a rendszere a Szabó Ervin-könyvtár kerületi fiókjainak is.

Nyilvánvaló, hogy az előjegyzés technikai lebonyolítása szorosan összefügg a könyvtár kölcsönzési rendszerével. Például, ha a könyvkártyák nincsenek a tasakban, gyorsan megtalálható, hogy a könyv kinél van. Ebben az esetben a könyvkártyán is megjelölhető az igénylés és a könyv visszaérkezésekor nem lehet a könyvet véletlenül sem visszaosztani a raktárba. Legjobb, ha a könyvtáros az előre megírt levelezőlapra felírja az olvasó nevét, lakcímét és az igényelt könyv adatait (ha az olvasó kézirása olvasható, saját maga is kitöltheti magának a levelezőlapot) és a megfelelő könyvkártya mellé helyezi. Mivel a könyvtárban ugyanannak a műnek az összes, kölcsönzésben levő könyvkártyája egymás mellett van, a biztonság kedvéért azt is meg lehet csinálni, hogy a levelezőlapot összehajtva, mintegy lovaként helyezik a kártyák közé (fölé), úgy, hogy ugyanannak a műnek az összes kártyáját is átfogja. Ha bármelyik könyv beérkezik, a levelezőlapot leveszik a cédulákról és postára adják, a könyvet pedig a megfelelő kártyával együtt félreteszik az olvasó megjelenéséig.

Természetesen ez a módszer nem alkalmazható az egykártyás (tasakos) kölcsönzési rendszernél, ahol a könyvkártyát a lejárat szerint rendezett, több ezer tasakból lehetetlen kikeresni. Itt legbiztosabb megoldásnak az látszik, ha a könyv raktári helyére teszi a figyelmeztetőt. Másként a könyvtáros csak az emlékeztetere támaszkodhat: Megjegyzi azokat a köny-

veket, amelyeket az olvasók hiába kértek s ezt próbálja az olvasókat értesítő levelezőlapokkal kapcsolatba hozni. A Fővárosi Villamosvasut könyvtárában például egy betűrendes füzetbe a keresett könyv feljegyzése mellé az olvasó nevét is beírják és ha a könyvtáros a könyv visszaérkezésekor még emlékszik az előjegyzésre, a füzetből megállapítja az olvasó adatait. Utána az olvasót telefonon értesítik.

Egyébként az olvasók értesítésére az üzemi könyvtárosoknak van egy kitűnő eszközük: a bélyegzőóra melletti ellenőrzőtábla. A német könyvtárosok lapjában, a »Der Bibliothekar« 1953. januári számában van egy cikk egy chemnitzi üzemi könyvtárról. Ez említi meg, hogy itt az olvasók részére előjegyzett könyveket 3 napig félreteszik, közben pedig az olvasót a bélyegzőkártyája mellé tett cédulával figyelmeztetik. A bélyegzőkártya

mellé tett figyelmeztetéseket nálunk, szórvaóosan a késedelmesek értesítésére is felhasználták. Itt az ideje, hogy ezt a sajátóságosan üzemi lehetőséget szakszervezeti könyvtáraink az előjegyzések lebonyolítására is igénybevegyék és az olvasókkal való állandó kapcsolat fenntartására használják. Szólóssy Tibor cikkéből az is kiderül, hogy statisztikailag alig jelent valamit az előjegyzések száma havonta. Mégis, hogy egyáltalán ilyenfel foglalkoznak a vidéki állami könyvtárak, kedvező jel: Mutatja, hogy a könyvtárainkat már nemcsak a szervezeti kérdések kötik le, másrészt azt is igazolja, hogy az élet maga kényszeríti a könyvtárosokat az olvasók igényeinek fokozott figyelemmel kísérésére. Ami viszont a távolabbi jövőre sem rossz jel.

GERŐ GYULA

az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa

Postások Szakszervezetének levelezőkönyvtára

Felszabadulás óta régi problémája volt a Postás Szakszervezet könyvtárának az ország területén szétszórtan élő kishivatali postás dolgozók könyvellátása. Az egész ország területén 2976 olyan postai kishivatalunk van, ahol a dolgozók létszáma nem haladja meg a 15 főt. Kb. 8500 postás dolgozóról van szó. Ezek úgy szólván minden szakszervezeti kulturális lehetőségtől meg vannak fosztva. Pedig a postás dolgozók tömegekkel érintkeznek, városban és falun egyaránt. Nekünk nem lehet közömbös, hogy ezek a postás dolgozók mennyire műveltek, politikailag mennyire képzettek. A községekben és falvakban vagy a tanyavilágban, ha van is könyvtár, meglehetősen kis kötettszámmal rendelkezik. A kishivatali dolgozók sok esetben hivatali elfoglaltságuk miatt (pl. egyedül kezelő) nem veszik ezeket igénybe.

A postás kishivatali dolgozók kulturális, kommunista nevelése a Postás Szakszervezet feladata.

Voltak olyan kísérleteink, amelyekkel megpróbáltuk a kishivatali dolgozók könyvellátását megoldani, de ezek közül egyik sem vált be.

1952-ben a Szovjetunióból hazatért magyar könyvtáros delegáció egyik tagja beszámolójában megemlítette, hogy »a

Szovjetunióban a tanítók és egyéb szétszórtan, távoli területeken élő dolgozók könyvellátására az illető szakszervezetek postai könyvkölcsönzést rendszeresítettek. Az olvasó levélileg iratkozik be a postai kölcsönzéssel foglalkozó levelezőkönyvtárba. Megjelöli, hogy milyen irodalmat akar olvasni, vagy megkéri a könyvtár dolgozóit, hogy valamilyen témakörből állítsanak össze számára megfelelő könyveket. A Kalugai Tanítók Háza (kultúrotthon és könyvtár) ezzel a levelező-módszerrel kétezernél több távoli vidéken lakó tanítót rendszeresen ellát politikai, szépirodalmi és szakmai könyvekkel.«

Ezen az úton elindulva sikerült megszerezni a SZOT könyvtárából a »Könyvtárszolgálat az olvasók részére postán« című fordítást.

A cikk áttanulmányozása után a feladat megoldása érdekében egy tervezetet dolgoztunk ki — figyelembe véve eddigi tapasztalatainkat — és szakszervezetünk elnöksége elé terjesztettük. A kishivatali — szétszórtan dolgozó — postások kommunista nevelésére, könyvekkel való rendszeres ellátására a Szovjetunióban bevált »Levelezőkönyvtár« létrehozását javasoltuk.

Szakszervezetünk elnöksége a javasla-